Υπαγωγή
ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Υπόθεση Σταυρόπουλος και άλλοι εναντίον Ελλάδας (υπ' αριθμόν. 52484/18)

Επιμέλεια και μετάφραση: Μαρία Νικολαράκου

Μεταφρασμένο απόσπασμα του κειμένου της απόφασης[1]

ΑΠΟΦΑΣΗ

Άρθρο 9· Εκδήλωση θρησκείας ή πίστης (αρνητική έκφανση)· Πιστοποιητικό γέννησης αποκαλύπτει την επιλογή των γονέων να μην βαφτίσουν το παιδί τους· Γνωστοποίηση θρησκευτικών πεποιθήσεων σε χρησιμοποιούμενα συχνά δημόσια έγγραφα, εκθέτοντας τους κατόχους τους σε κίνδυνο μεροληπτικής αντιμετώπισης σε συναλλαγές με διοικητικές αρχές· Παρέμβαση που οφείλεται σε διαδεδομένη πρακτική τοπικών ληξιαρχείων, μη προβλεπόμενη στο νόμο.

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

25 Ιουνίου 2020

ΑΜΕΤΑΚΛΗΤΗ

25/09/2020

Αυτή η απόφαση έχει καταστεί αμετάκλητη σύμφωνα με το Άρθρο 44§2 της Σύμβασης. Ενδέχεται να υπόκειται σε συντακτική αναθεώρηση.

Στην υπόθεση Σταυρόπουλος και άλλοι εναντίον Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), αποτελούμενο από τους:

[ονόματα Δικαστών]

---

[1]Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρπώπου - https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2252484/18%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-203165%22]}, όπου αναρτώνται αποφάσεις του Δικαστηρίου [τελευταία επίσκεψη: 29.03.2021].

Λαμβάνοντας υπ' όψιν:

την υπ' αριθμόν 52484/18 προσφυγή εναντίον της Ελληνικής Δημοκρατίας, η οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 34 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου («η Σύμβαση») από τρεις Έλληνες πολίτες, [...] («οι προσφεύγοντες»), στις 31 Οκτωβρίου του 2018,

την απόφαση να γνωστοποιήσει την προσφυγή στην Ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση»),

Την απόφαση να δώσει προτεραιότητα στην προσφυγή (Κανόνας 41 από τους Κανόνες του Δικαστηρίου), τις υποβληθείσες από την εγκαλούμενη Κυβέρνηση παρατηρήσεις, καθώς και τις συνακόλουθες σε απάντηση αυτών παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν από τους προσφεύγοντες,

τα υποβληθέντα από τον Έλληνα διαμεσολαβητή σχόλια, ο οποίος κλήθηκε να παρέμβει από τον Πρόεδρο του Τμήματος, σύμφωνα με το Άρθρο 36§2 των Κανόνων του Δικαστηρίου,

Έχοντας συσκευθεί ιδιωτικά στις 2 Ιουνίου του 2020,

Εκφράζει την ακόλουθη κρίση, η οποία υιοθετήθηκε την ίδια μέρα:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η προσφυγή αφορά την εγγραφή του ονόματος της τρίτης κατά σειρά προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησης. Συγκεκριμένα, το όνομά της εισήχθη στο πιστοποιητικό γέννησης με την προσθήκη, μέσα σε παρενθέσεις, συντομογραφίας της λέξης «ονοματοδοσία». Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι ο νόμος δεν απαιτούσε τα ληξιαρχεία να διευκρινίζουν εάν ένα παιδί ονομαζόταν από πολιτική ή από Χριστιανική πράξη, και ότι κάνοντας αυτό, είχαν παραβιάσει το δικαίωμά τους στην θρησκευτική ελευθερία. Υποστήριξαν επίσης ότι κάτι τέτοιο αποκάλυπτε ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, κατά παράβαση του Άρθρου 8 της Σύμβασης.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

2. Ο πρώτος και δεύτερος προσφεύγων γεννήθηκαν το 1961, και η τρίτη προσφεύγουσα το 2007. Οι προσφεύγοντες ζουν στην Οξφόρδη, στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αντιπροσωπεύθηκαν από τον πρώτο προσφεύγοντα και από τον κύριο Σκλήρη, δικηγόρους δραστηριοποιούμενους στην Οξφόρδη και στην Αθήνα αντίστοιχα.

3. Η Κυβέρνηση αντιπροσωπεύθηκε από [...].

4. Τα πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης, όπως υποβλήθηκαν από τους διαδίκους, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής.

5. Στις 17 Αυγούστου του 2007, ο πρώτος προσφεύγων, υπό την ιδιότητά του ως πατέρας της τρίτης προσφεύγουσας και έχοντας εξουσιοδοτηθεί από την δεύτερη προσφεύγουσα, υπό την ιδιότητά της ως μητέρα της τρίτης προσφεύγουσας, πήγε στο ληξιαρχείο του Αμαρουσίου, ώστε να καταχωρήσει τη γέννηση της κόρης τους, ήτοι της τρίτης προσφεύγουσας.

6. Ο υπάλληλος του ληξιαρχείου καταχώρησε το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησης. Δίπλα από το όνομά της, συμπεριέλαβε μία σημείωση μέσα σε παρενθέσεις, υποδεικνύοντας εν συντομογραφία, τον όρο «ονοματοδοσία».

7. Στις 19 Οκτωβρίου του 2007, οι προσφεύγοντες κατέφυγαν στο Συμβούλιο της

Επικρατείας για την ακύρωση του πιστοποιητικού γεννήσεως της τρίτης προσφεύγουσας, σε ο, τι αφορά την σημείωση «ονοματοδοσία». Υποστήριξαν ότι αποτελούσε αναφορά στο γεγονός ότι το παιδί τους δεν είχε βαφτιστεί και κατά συνέπεια αποκάλυπτε τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Στις 6 Μαρτίου του 2018, το Συμβούλιο της Επικρατείας επικαλούμενο τα άρθρα 25 και 26 του Νόμου ν. 344/1976 (βλέπε παράγραφο 8 παρακάτω), απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη, υποστηρίζοντας ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν έννομο συμφέρον να δράσουν. Συγκεκριμένα, ο ν. 344/1976 προβλέπει ότι το πρώτο όνομα ενός παιδιού δύναται να καταχωρηθεί μόνο με ονοματοδοσία, από τους γονείς του παιδιού ή τους νομίμως ασκούντες την γονική του μέριμνα, οι οποίοι το δηλώνουν στο αρμόδιο ληξιαρχείο, ανεξάρτητα από το αν το παιδί θα βαφτιστεί αργότερα. Επομένως, η σημείωση «ονοματοδοσία» δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας, απλά επαναλάμβανε τον τίτλο του Άρθρου 25 του ν. 344/1976, και ήταν ο μοναδικός τρόπος νόμιμης απόκτησης ονόματος. Δεν γίνεται επομένως να υποστηριχθεί ότι αποτέλεσε λόγο μεροληψίας και ότι προκάλεσε στους προσφεύγοντες τη φερόμενη βλάβη.

ΣΧΕΤΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Ι. Ο ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡ. 344/1976

8. Οι σχετικές διατάξεις του υπ' αριθμόν 344/1976 Νόμου, ως ισχύουσες την παρούσα, έχουν ως εξής:

Άρθρο 8

Μητρώα και πιστοποιητικά

1. Για τη βεβαίωση της αστικής κατάστασης του φυσικού προσώπου σε κάθε Ληξιαρχείο τηρούνται βιβλία γεννήσεων, γάμων, συμφώνων συμβίωσης θανάτων και εκθέσεων.

2. Τα ληξιαρχικά βιβλία είναι δημόσια.

3. Στα ληξιαρχικά βιβλία καταχωρίζονται οι πράξεις που έχουν σαν αντικείμενο τη βεβαίωση γεννήσεως, γάμου ή θανάτου του φυσικού προσώπου, την ισχύ της συμφωνίας των προσώπων που κατάρτισαν σύμφωνο συμβίωσης, τη μεταβολή του περιεχομένου ή τη διόρθωση τέτοιας ληξιαρχικής πράξης.

4. Η καταχώρησις ή διόρθωσις ή μεταβολή του περιεχομένου των ληξιαρχικών πράξεων γίνεται επί τη δηλώσει του προς τούτο οριζομένου υπό του παρόντος νόμου προσώπου. «Δυνατότητα δήλωσης του συμφώνου συμβίωσης, καθώς και καταχώρισης της λύσης τούτου παρέχεται σε οποιονδήποτε εκ των συμβληθέντων. Στο περιθώριο της οικείας πράξης καταχωρίζεται και η, με συμβολαιογραφικό έγγραφο, λύση της συμφωνίας των συμβληθέντων, καθώς και η συνδρομή αυτοδίκαιης λύσης του συμφώνου συμβίωσης.

Άρθρο 8Α

Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Ληξιαρχικών Πράξεων

1. Στο Υπουργείο Εσωτερικών δημιουργείται Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Ληξιαρχικών Πράξεων και τηρείται κεντρική βάση δεδομένων αυτού. Στο σύστημα αυτό επιτρέπεται η είσοδος μόνο διαπιστευμένων χρηστών μέσω κωδικών

πρόσβασης που αποδίδει η Διεύθυνση Μηχανοργάνωσης και Ηλεκτρονικής Επεξεργασίας Στοιχείων του Υπουργείου Εσωτερικών. Οι διαπιστευμένοι χρήστες εισέρχονται στο πληροφοριακό σύστημα για να καταχωρούν, αναζητούν, τροποποιούν, επεξεργάζονται, παρακολουθούν και εκτυπώνουν όλες τις ληξιαρχικές πράξεις που εκδίδονται από τα κατά τόπους αρμόδια ληξιαρχεία της χώρας. [...]

4. Οι ληξιαρχικές πράξεις τυπώνονται αποκλειστικά από το Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Ληξιαρχικών Πράξεων και φέρουν χαρακτηριστικό ασφαλείας που παράγεται αυτόματα από το πληροφοριακό σύστημα.

Άρθρο 13
Διόρθωση πιστοποιητικών

1. Για τη διόρθωση ληξιαρχικής πράξης απαιτείται τελεσίδικη δικαστική απόφαση.

2. Σφάλματα, παρεισφρήσαντα σε ληξιαρχική πράξη, μη αφορώντα στον τόπο, ημέρα, μήνα, έτος και ώρα τέλεσής τους στην πράξη βεβαιουμένου γεγονότος και εφόσον δεν αποδίδονται σε δόλο των συμπραξάντων την πράξη, δύνανται να διορθωθούν επίσης και μετά από άδεια του Εισαγγελέα Πρωτοδικών ή, όπου δεν εδρεύει Εισαγγελέας, του Ειρηνοδίκη, η οποία παρέχεται μετά από έρευνα και εξακρίβωση των πραγματικών στοιχείων, κατόπιν αίτησης παντός έχοντος έννομο συμφέρον.

Άρθρο 25
Ονοματοδοσία

Το όνομα του νεογνού καταχωρίζεται στη ληξιαρχική πράξη της γέννησης ύστερα από δήλωση των γονέων του που ασκούν τη γονική μέριμνα ή του ενός από αυτούς εφόσον έχει έγγραφη εξουσιοδότηση του άλλου, θεωρημένη για το γνήσιο της υπογραφής από δημόσια, δημοτική ή κοινοτική αρχή. Αν ένας από τους γονείς δεν υπάρχει ή δεν έχει τη γονική μέριμνα, η δήλωση του ονόματος γίνεται από τον άλλο γονέα. Αν και οι δύο γονείς δεν υπάρχουν ή δεν έχουν γονική μέριμνα, το όνομα καταχωρίζεται με δήλωση αυτού που έχει την επιτροπεία του προσώπου του τέκνου. Η γενομένη σύμφωνα με τα ανωτέρω δήλωση ονοματοδοσίας δεν ανακαλείται.

Άρθρο 26
Καταχώρηση βάφτισης σε πιστοποιητικά γέννησης

1. Η βάπτισις καταχωρίζεται εις το περιθώριον της ληξιαρχικής πράξεως γεννήσεως εντός ενενήκοντα ημερών από της τελέσεως αυτής, επί τη προσαγωγή δηλώσεως του τελέσαντος ή συμπράξαντος εις την ιεροπραξίαν θρησκευτικού λειτουργού. «Μετά την πάροδο της προθεσμίας αυτής η σχετική δήλωση γίνεται δεκτή από το ληξίαρχο, συνεπάγεται, όμως τις κυρώσεις που προβλέπονται από το άρθρο 49 του ίδιου νόμου».

2. Υπόχρεοι προς δήλωσιν της βαπτίσεως είναι: α) ο βαπτισθείς, εφ' όσον έχει συμπληρώσει το 14ον έτος της ηλικίας του, β) ο πατήρ ή η μήτηρ ή άλλος έχων την επιμέλειαν του προσώπου αυτού, γ) ο ανάδοχος και δ) οι συγγενείς εξ αίματος του βαπτισθέντος μέχρι και του τρίτου βαθμού, εφαρμοζομένης της παρ. 2 του άρθρου

21.

3. Η εν τη περιθωρίω ληξιαρχικής πράξεως γεννήσεως σημειουμένη βάπτισις περιλαμβάνει την χρονολογίαν της βαπτίσεως, το εις το νεογνόν τυχόν δοθέν όνομα, το όνομα και επώνυμον του δηλούντος, του αναδόχου, του ιερέως και των τυχόν κατά το άρθρον 10 προσληφθέντων μαρτύρων.

II. ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ Φ. 1/2013

9. Τα σχετικά αποσπάσματα της υπουργικής απόφασης Φ. 1/2013 έχουν ως εξής: [...]

III. ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

10. Το σχετικό άρθρο του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έχει ως εξής:

Άρθρο 782

1. Όταν ο νόμος απαιτεί δικαστική απόφαση για να βεβαιωθεί ένα γεγονός με το σκοπό να συνταχθεί ληξιαρχική πράξη, η απόφαση εκδίδεται με αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον ή του εισαγγελέα από το ειρηνοδικείο της περιφέρειας του ληξιάρχου ο οποίος θα συντάξει τη ληξιαρχική πράξη.

2. Η απόφαση πρέπει να βεβαιώνει και κάθε άλλο στοιχείο που πρέπει κατά το νόμο να περιέχει η ληξιαρχική πράξη, εκτός αν αυτό είναι αδύνατο.

3. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 εφαρμόζονται και για τη διόρθωση ληξιαρχικής πράξης.

IV. ΑΛΛΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΥΛΙΚΟ

Α. Υπ' αριθμόν 431/2006 γνωμοδότηση Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

11. Μετά από τις παρεμβάσεις του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη (βλέπε παράγραφο 14 παρακάτω), το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους εξέδωσε την υπ' αριθμόν 431/2006 γνώμη, τα σχετικά αποσπάσματα της οποίας έχουν ως εξής: [...].

12. Σύμφωνα με το άρθρο 7§4 του Νόμου 3086/2002, οι γνωμοδοτήσεις που εκδίδονται από το Ελεγκτικό Συνέδριο του Κράτους δεν είναι δεσμευτικές για τη δημόσια διοίκηση, εκτός εάν επικυρωθεί από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας, τον αρμόδιο Υπουργό, το αρμόδιο όργανο νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, από ανεξάρτητη διοικητική αρχή ή από τον γενικό γραμματέα της Περιφέρειας.

Β. Εγκύκλιος Υπουργείου Εσωτερικών

13. Σε εγκύκλιο χρονολογούμενη στις 24 Οκτωβρίου του 2006, το Υπουργείο Εσωτερικών εξέδωσε το ακόλουθο:

[...].

Γ. Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη

14. Σε παρέμβαση του, χρονολογούμενη τον Δεκέμβριο του 2006, μετά από

παράπονα που είχαν κατατεθεί τον Δεκέμβριο του 2005 και τον Ιανουάριο του 2006, ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη ανέφερε μεταξύ άλλων:

«...η άποψη ότι μόνο αυτοί που δεν βαφτίζονται ονομάζονται, ή το ότι δεν υπάρχει ανάγκη να ονομαστούν αυτοί που έχουν ήδη βαφτιστεί... όχι μόνο αντιβαίνει στις παραπάνω διατάξεις, αλλά έχει ως αποτέλεσμα να αναγκάζονται πολίτες σε ακούσια καταχώρηση μιας θρησκείας».

15. Το 2006, στην ετήσια αναφορά του, ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη δήλωσε, μεταξύ άλλων:

«...Ένα μεγάλο μέρος των, σχετικών με την θρησκευτική ελευθερία, θεμάτων στην Ελλάδα οφείλεται κυρίως στην ακαμψία και τις παρεξηγήσεις που επιδεικνύει η δημόσια διοίκηση απέναντι στην θρησκευτική ουδετερότητα του Κράτους. Παρ' όλο που ο νομοθέτης έχει, εδώ και αρκετές δεκαετίες, αποφασίσει την απόλυτη εκκοσμίκευση του Κράτους, η δημόσια διοίκηση, παγιδευμένη είτε από αδράνεια είτε από άλλα εμπόδια είτε απλά ακολουθώντας κοινωνικές προκαταλήψεις, ακόμα διατηρεί ενεργά κάποια απομεινάρια από την δύναμη της Εκκλησίας».

Ο ΝΟΜΟΣ

Ι. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 9 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

16. Οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν ότι η καταχώρηση της λέξης «ονοματοδοσία» δίπλα από το πρώτο όνομα της τρίτης προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησής της, παραβίασε την αρνητική έκφανση του δικαιώματος εκδήλωσης των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων, όπως κατοχυρώνεται στο Άρθρο 9 της Σύμβασης και το οποίο έχει ως εξής:

1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις την ελευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας, το δικαίωμα τούτο επάγεται την ελευθερίαν αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεων, ως και την ελευθερίαν εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων μεμονωμένως, ή συλλογικώς δημοσία ή κατ' ιδίαν, δια της λατρείας, της παιδείας, και της ασκήσεως των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών.

2. Η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας ή των πεποιθήσεων δεν επιτρέπεται να αποτελέση αντικείμενον ετέρων περιορισμών πέραν των προβλεπομένων υπό του νόμου και αποτελούντων αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία δια την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της δημοσίας τάξεως, υγείας και ηθικής, ή την προάσπισιν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.

Α. Παραδεκτό

1.*Τα επιχειρήματα της Κυβερνήσεως*

17. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι προσφεύγοντες απέφυγαν να εξαντλήσουν τα εγχώρια ένδικα μέσα. Συγκεκριμένα, επέλεξαν να προσφύγουν με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ωστόσο, δεδομένου του ότι η επιγραφή της λέξης «ονοματοδοσία» δεν προβλεπόταν σε καμία νομοθετική διάταξη και είχε γραφτεί ακούσια, οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν αντ' αυτού να προσφύγουν προς διόρθωση του πιστοποιητικού γέννησης, είτε στον Εισαγγελέα είτε στα αρμόδια Πολιτικά Δικαστήρια, σύμφωνα με το Άρθρο 782 του Κώδικα Πολιτικής

Δικονομίας. Η προβλεπόμενη από τον νόμο διαδικασία ήταν απλή και μια θετική απόφαση θα υποχρέωνε το ληξιαρχείο να προχωρήσει σε διόρθωση. Η Κυβέρνηση παρέθεσε κάποιες εγχώριες αποφάσεις, μέσω των οποίων είχε διαταχθεί η διόρθωση λαθών σε πιστοποιητικά γέννησης.

18. Η Κυβέρνηση περαιτέρω υποστήριξε ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν υποστεί κάποια σημαντική βλάβη, με το νόημα του Άρθρου 35§3 β) της Σύμβασης, ως αποτέλεσμα της φερόμενης ως παραβίασής της. Συγκεκριμένα, είχαν παραπονεθεί για το χειρόγραφο σημείωση «ονοματοδοσία» δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησής της, το οποίο απλά επαναλάμβανε το Άρθρο 25 του ν. 644/1976. Ωστόσο, τα πιστοποιητικά δεν ήταν προσβάσιμα σε όλους. Επιπλέον, αυτή η σημείωση δεν εμφανιζόταν στα αποσπάσματα του πιστοποιητικού γεννήσεως, το οποίο η τρίτη προσφεύγουσα θα υποχρεούταν να υποβάλει σε σχολεία και άλλες δημόσιες υπηρεσίες. Επομένως, δεν υπήρχε περίπτωση να είχε υποβληθεί σε διαφορετική αντιμετώπιση λόγω των θρησκευτικών της πεποιθήσεων, και η φερόμενη βλάβη, η οποία προκλήθηκε στους προσφεύγοντες, είναι ασήμαντη. Το γεγονός ότι δεν είχαν αναφερθεί σε κάποιο συγκεκριμένο περιστατικό αποδεικνύει το παραπάνω. Επιπλέον, παραπονέθηκαν ότι οι θρησκευτικές τους πεποιθήσεις αποκαλύφθηκαν μέσω της χειρόγραφης σημείωσης «ονοματοδοσία», ενώ παράλληλα οι γονείς έπρεπε να καταχωρήσουν την δική τους θρησκεία καταχωρώντας μια γέννηση, και ο πρώτος και δεύτερη προσφεύγοντες ουδέποτε παραπονέθηκαν για κάτι τέτοιο. Τα προαναφερθέντα επιχειρήματα απέδειξαν ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν υποστεί σημαντική βλάβη εξαιτίας της φερόμενης παραβίασης της Σύμβασης, καθώς και το ότι ούτε το Δικαστήριο υποχρεούταν να εξετάσει την υπόθεση σεβόμενο τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τέλος, η καταγγελία των προσφευγόντων είχε εξεταστεί διεξοδικά από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Επομένως, τα τρία κριτήρια του Άρθρου 35§3 β) της Σύμβασης είχαν πληρωθεί και η προσφυγή πρέπει να θεωρηθεί απαράδεκτη.

2. *Τα επιχειρήματα των προσφευγόντων*

19. Οι προσφεύγοντες αντέκρουσαν τα επιχειρήματα της Κυβέρνησης. Κατά την γνώμη τους, είχαν εξαντλήσει όλα τα διαθέσιμα εγχώρια ένδικα μέσα, τα οποία ήταν ικανά να παράσχουν αποζημίωση σχετική με την καταγγελία τους. Όσον αφορά την αίτηση για διόρθωση συγκεκριμένων στοιχείων του πιστοποιητικού γεννήσεως, σύμφωνα με το Άρθρο 13 του ν. 344/1976 και Άρθρο 782 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αυτή η διαδικασία αφορούσε ακούσια λάθη, παραδείγματος χάριν γραμματικής ή συντακτικού, και λάθη ουσίας. Ωστόσο, στην παρούσα υπόθεση και αντίθετα με τους ισχυρισμούς της Κυβέρνησης, η επιπλέον σημείωση, δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας δεν ήταν ένα ακουσίως γεννώμενο λάθος, αλλά μια εκούσια καταγραφή μιας αληθούς πληροφορίας, ήτοι ότι η τρίτη προσφεύγουσα είχε αποκτήσει το όνομά της μέσω ονοματοδοσίας. Αυτή η πληροφορία, ωστόσο, δεν θα έπρεπε να εμφανίζεται στο πιστοποιητικό γέννησης, καθώς αποκάλυπτε τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των προσφευγόντων. Επομένως, το πιστοποιητικό γέννησης ήταν ορθό και δεν περιείχε κάποια ανακριβή πληροφορία, έτσι ώστε οι προσφεύγοντες να ζητήσουν την διόρθωσή του μέσω της προβλεπόμενης από το Άρθρο 13 του ν. 344/1976 και Άρθρο 782 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας διαδικασίας. Αντιθέτως, αυτή η διαδικασία δεν ήταν η κατάλληλη να καταστήσει η

σημείωση ενός υπαλλήλου του ληξιαρχείου Αμαρουσίου άκυρο.

20. Σε ό,τι αφορά το επιχείρημα της Κυβέρνησης ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν υποστεί σημαντική βλάβη, οι προσφεύγοντες, παραπέμποντας στις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Biržietis εναντίον Λιθουανίας* (υπ' αρ. 49304/09, §§ 34-37,14 Ιουνίου 2016), και *Vartic εναντίον Ρουμανίας (αρ. 2)* (υπ' αρ. 14150/08, §§ 37-41,17 Δεκεμβρίου 2013), υποστήριξαν ότι η υπόθεση εγείρει σημαντικά ζητήματα αρχής. Το ζήτημα το οποίο ανέκυψε ήταν γενικότερου ενδιαφέροντος για την Ελληνική έννομη τάξη, επειδή από το 1976, ο νόμος προέβλεπε την «ονοματοδοσία» ως τον μοναδικό τρόπο απόκτησης ονόματος. Ωστόσο, τα ληξιαρχεία συνέχισαν να θεωρούν την βάφτιση ως έναν εναλλακτικό τρόπο νόμιμης απόκτησης ονόματος και επομένως συνέχισαν να σημειώνουν δίπλα από το πρώτο όνομα ενός νεογέννητου παιδιού, του οποίου οι γονείς δήλωναν το όνομα μέσω της πολιτικής πράξης ονοματοδοσίας, την λέξη «ονοματοδοσία», σε αντίθεση με το όταν αποκτούσε το όνομα μέσω βάφτισης. Λόγω αυτού του ιστορικού, το γεγονός ότι κάποιοι γονείς επέλεγαν να μην ονομάσουν το παιδί τους μέσω βάφτισης αποκάλυπτε κάτι για τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Επομένως, οι προσφεύγοντες είχαν υποστεί σημαντική βλάβη λόγω της παραβίασης της αρνητικής έκφανσης του Άρθρου 9 της Σύμβασης.

21. Οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες επίσης υποστήριξαν πως το γεγονός ότι η θρησκεία τους είχε καταχωρηθεί στο πιστοποιητικό γεννήσεως της κόρης τους δεν ήταν αρκετό ώστε να μετριάσει τις συνέπειες του χειρόγραφου σημειώματος «ονοματοδοσία», το οποίο εμφανιζόταν δίπλα από το όνομά της. Όταν είχαν γεννηθεί οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες, το οποίο ήταν πριν από το 1976, η βάφτιση ήταν ο μόνος νόμιμος τρόπος απόκτησης ονόματος. Επομένως, οποιοσδήποτε γεννημένος πριν το 1976 θα έπρεπε να είχε βαφτιστεί έτσι ώστε να έχει όνομα, ανεξάρτητα από το αν ήταν Χριστιανός ή όχι. Πιστοί και μη πιστοί εξίσου, έπρεπε να είχαν βαφτιστεί, αφού αυτός ήταν ο μόνος τρόπος απόκτησης ονόματος, και άρα η ένδειξη «Χριστιανός Ορθόδοξος» δεν αποκάλυπτε απαραίτητα τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.

22. Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και εάν θεωρείτο ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν υποστεί σημαντική βλάβη, υποστήριξαν ότι η υπόθεση δεν πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη, καθώς ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα απαιτούσε κατ' ουσίαν εξέταση της υπόθεσης και, επιπλέον, η υπόθεση δεν είχε εξεταστεί δεόντως από εθνικό δικαστήριο. Συγκεκριμένα, η ένδειξη ως προς τις θρησκευτικές πεποιθήσεις ενός ατόμου σε δημόσιο έγγραφο, το οποίο προοριζόταν για χρήση στις συναλλαγές του ατόμου με πολλές δημόσιες υπηρεσίες ήταν θέμα αρχής, το οποίο θα έπρεπε να εξεταστεί από το Δικαστήριο. Επιπλέον, η αίτηση ακύρωσης των προσφευγόντων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας είχε απορριφθεί ως απαράδεκτη, επομένως, η αίτησή τους ουδέποτε είχε εξεταστεί κατ' ουσίαν και κατ' επέκταση εξεταστεί δεόντως από κάποιο εθνικό δικαστήριο.

3. Η κρίση του Δικαστηρίου

23. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η Κυβέρνηση προέβαλλε δύο ενστάσεις περί του παραδεκτού της προσφυγής, ήτοι ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν εξαντλήσει τα εγχώρια ένδικα μέσα και το ότι δεν είχαν υποστεί σημαντική βλάβη εξαιτίας της φερόμενης παραβίασης της Σύμβασης.

(α) Ένσταση που αφορά τη μη εξάντληση εγχώριων ενδίκων μέσων

24. Σε ό,τι αφορά την πρώτη ένσταση της Κυβέρνησης, το Δικαστήριο επανέλαβε ότι σύμφωνα με το Άρθρο 35§3 β) της Σύμβασης, δύναται να εξετάσει μία προσφυγή μόνο μετά από την εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων που σχετίζονται με τις φερόμενες παραβιάσεις και είναι επίσης διαθέσιμα και επαρκή. Το Δικαστήριο ακόμα επανέλαβε ότι είναι υποχρεωτικό από την πλευρά της η Κυβέρνηση, η οποία υποστηρίζει την μη εξάντληση, να αποδείξει ικανοποιητικά ότι το ένδικο μέσο ήταν αποτελεσματικό, διαθέσιμο τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά κατά την σχετική ώρα, το οποίο σημαίνει ότι ήταν προσβάσιμο, ικανό να προσφέρει αποζημίωση με βάση τις καταγγελίες του προσφεύγοντα και προσέφερε ικανοποιητικές προοπτικές επιτυχίας (βλέπε συγκεκριμένα *Selmouni εναντίον Γαλλίας* [GC], υπ' αρ. 25803/94, § 76, ΕΔΔΑ 1999-V; *Sejdovic εναντίον Ιταλίας* [GC], υπ' αρ. 56581/00, § 46, ECHR 2006-II; *Vučković και άλλοι εναντίον Σερβίας* (προδικαστική ένσταση) [GC], υπ' αρ. 17153/11 και 29 άλλοι, § 74, 25 Μάρτιος 2014; and *Gherghinav. Ρουμανία* [GC] (dec.), υπ' αρ. 42219/07, § 85, 9 Ιούλιος 2015). Μόλις αυτό το βάρος απόδειξης έχει εξαντληθεί, ο προσφεύγων βαρύνεται με το να εδραιώσει ότι το εκκινούμενο από την Κυβέρνηση ένδικο μέσο ήταν πράγματι έστω για ένα χρονικό διάστημα, ανεπαρκές και μη αποτελεσματικό ως προς τις συγκεκριμένες συνθήκες της υπόθεσης, ή ότι υπήρξαν ειδικές συνθήκες που την αποδεσμεύουν από την απαίτηση (βλέπε *Akdivar και άλλοι εναντίον Τουρκίας*, 16 Σεπτεμβρίου 1996, § 68, *Εκθέσεις Κρίσεων και Αποφάσεων* 1996-IV, και *Prencipe εναντίον Μονακό*, υπ' αρ. 43376/06, § 93, 16 Ιουλίου 2009).

25. Το Δικαστήριο ακόμα επαναλαμβάνει ότι, όπου περαιτέρω του ενός ενδίκου μέσου είναι διαθέσιμα, ο προσφεύγων δεν απαιτείται να ασκήσει πάνω από ένα και είναι συνήθως επιλογή αυτού του ατόμου ως προς το ποιο ένδικο μέσο θα ασκήσει (βλέπε *Karakóv. Ουγγαρία*, υπ' αρ. 39311/05, § 14, 28 Απριλίου 2009; *Hilal εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου* (dec.), no. 45276/99, 8 Φεβρουαρίου 2000; and *Airey εναντίον Ιρλανδίας*, 9 Οκτωβρίου 1979, §23, Series A υπ' αρ. 32). Σύμφωνα με την κρατούσα νομολογία, όταν ένα ένδικο μέσο έχει ασκηθεί, η χρήση ενός άλλου που έχει κατ' ουσίαν ίδιο σκοπό δεν είναι απαραίτητη (βλέπε *inter alia*, *Micallef εναντίον Μάλτας* [GC], υπ' αρ. 17056/06, §58, ΕΔΔΑ 2009, και *Kozacıoğlu εναντίον Τουρκίας* [GC], υπ' αρ. 2334/03, § 40, ΕΔΔΑ 2009).

26. Στρεφόμενο στις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι οι προσφεύγοντες είχαν υποβάλλει αίτηση ακύρωσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, υποστηρίζοντας ότι το χειρόγραφο σημείωση «ονοματοδοσία» δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησης, ήταν μια ένδειξη των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων, καθώς υπονοούσε ότι είχαν επιλέξει το όνομα της κόρης τους μέσω της πολιτικής πράξης της ονοματοδοσίας, και όχι μέσω βάφτισης. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, αφού εξέτασε τα επιχειρήματα των προσφευγόντων, απέρριψε το αίτημά τους ως απαράδεκτο, χωρίς να λάβει υπ' όψιν ότι ήταν αναρμόδιο να κρίνει ως προς τα εν λόγω επιχειρήματα. Ισχύοντος αυτού, και δεδομένου του ότι η καταγγελία των προσφευγόντων είναι δομημένη ώστε να αφορά την αρνητική έκφανση του δικαιώματος εκδήλωσης θρησκευτικών πεποιθήσεων, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, με την προσφυγή ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι προσφεύγοντες

επεδίωξαν την ακύρωση του πιστοποιητικού γέννησης, στο σημείο που αφορούσε το χειρόγραφο σημείωση «ονοματοδοσία» δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας, και όχι την διόρθωση μιας μη ορθής ή πλέον μη ισχύουσας πληροφορίας. Το Δικαστήριο δεν έχει πεισθεί ότι η υποβολή αίτησης διόρθωσης θα είχε παράσχει επαρκή αποζημίωση ως προς την καταγγελία των προσφευγόντων. Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι, όπου περαιτέρω του ενός ενδίκου μέσου είναι διαθέσιμα, ο προσφεύγων δεν απαιτείται να ασκήσει πάνω από ένα. Σύμφωνα με τις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν θεώρησε εαυτόν αρμόδιο ώστε να εξετάσει το ζήτημα που παρουσιάστηκε ενώπιον του, αντιθέτως, εξέτασε την ουσία του αιτήματος, έτσι ώστε να το απορρίψει λόγω έλλειψης νομίμου συμφέροντος (βλέπε παράγραφο 7 παραπάνω). Το Δικαστήριο επομένως απορρίπτει την ένσταση της Κυβέρνησης, σχετική με την αποτυχία της ορθής εξάντληση εθνικών ενδίκων μέσων, λόγω της μη υποβολής αίτησης διόρθωσης.

β) Ένσταση σχετική με την έλλειψη σημαντικής βλάβης των προσφευγόντων

27. Σε σχέση με την ένσταση της Κυβέρνησης ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν υποστεί σημαντική βλάβη, το Δικαστήριο τονίζει ότι έχει θεωρήσει τον κανόνα δικαίου που συμπεριλαμβάνεται στο Άρθρο 35§3 β) της Σύμβασης, να αποτελείται από τρία κριτήρια. Πρώτον, από το εάν ο προσφεύγων έχει υποστεί «σημαντική βλάβη», δεύτερον, από το εάν ο σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα υποχρεώνει το δικαστήριο να εξετάσει την υπόθεση, και τρίτον, από το εάν η υπόθεση έχει ληφθεί υπ' όψιν ως πρέπει από κάποιο εθνικό δικαστήριο (βλέπε *Margulev εναντίον Ρωσίας*, υπ' αρ. 15449/09,§ 39, 8 Οκτωβρίου 2019).

28. Το πρώτο ερώτημα του αν ο προσφεύγων έχει υποστεί «σημαντική βλάβη», αντιπροσωπεύει το κύριο στοιχείο. Εμπνευσμένο από την γενική αρχή *de minimis non curat praetor,* αυτό το πρώτο κριτήριο του κανόνα δικαίου βασίζεται στην προϋπόθεση ότι μια παραβίαση δικαιώματος, όσο αληθινή και αν είναι από μια καθαρά νομική πλευρά των πραγμάτων, πρέπει να επιτυγχάνει ένα ελάχιστο επίπεδο σοβαρότητας ώστε να δικαιολογεί την εξέτασή του από κάποιο διεθνές δικαστήριο. Η αξιολόγηση αυτού του ελαχίστου επιπέδου είναι, κατά την φύση των πραγμάτων, σχετική και εξαρτάται από όλες τις προϋποθέσεις της υπόθεσης. Η σοβαρότητα μιας παραβίασης θα έπρεπε να αξιολογείται λαμβάνοντας υπ' όψιν τόσο τις υποκειμενικές αντιλήψεις του προσφεύγοντα, όσο και το τι αντικειμενικά διακυβεύεται σε μια συγκεκριμένη υπόθεση. Με άλλα λόγια, η απουσία οποιασδήποτε «σημαντικής βλάβης» δύναται να βασιστεί σε κριτήρια όπως την οικονομική επίπτωση της αντιπαράθεσης ή την σημασία της υπόθεσης για τον προσφεύγοντα. Ωστόσο, η υποκειμενική αντίληψη του προσφεύγοντα δεν επαρκεί από μόνη της ώστε να συμπεραθεί ότι αυτός ή αυτή έχουν υποστεί σημαντική βλάβη. Η υποκειμενική αντίληψη πρέπει να αιτιολογείται από αντικειμενικούς λόγους (βλέπε, με περαιτέρω αναφορές, *C.P. εναντίον Ηνωμένου Βασιλείου* (dec.) υπ' αρ. 300/11, § 42, 6 Σεπτεμβρίου 2016). Μια παραβίαση της Σύμβασης ενδέχεται να αφορά σημαντικά ερωτήματα αρχής και κατά συνέπεια να προκαλεί αξιοσημείωτη βλάβη ανεξαρτήτως χρηματικού ενδιαφέροντος (βλέπε *Korolev εναντίον Ρωσίας* (dec.), υπ' αρ. 25551/05, ΕΔΔΑ 2010-V).

29. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι όπως εμπεριέχονται στο Άρθρο 9 της

Σύμβασης, η ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας είναι ένα από τα θεμέλια μιας «δημοκρατικής κοινωνίας», σύμφωνα με το νόημα της Σύμβασης (βλέπε *Κοκκινάκης εναντίον Ελλάδας*, 25 Μαΐου 1993, § 31, Series A υπ' αρ. 260-A). Όπως στην περίπτωση της ελευθερίας της έκφρασης (βλέπε *Margulev*, ως άνω, § 41), σε περιπτώσεις που αφορούν την ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, το κριτήριο παραδεκτού ευρισκόμενο στο Άρθρο 35§3 β) της Σύμβασης, πρέπει να λαμβάνει δεόντως υπ' όψιν τη σημασία αυτής της ελευθερίας και να υπόκειται σε λεπτομερή έλεγχο από το Δικαστήριο.

30. Εφαρμόζοντας αυτήν την αρχή στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει πως η υποκειμενική αντίληψη των προσφευγόντων ήταν ότι είχαν υποστεί παρέμβαση σχετική με τα δικαιώματά τους με βάση το Άρθρο 9, η οποία ενδέχεται να προκαλούσε την πιθανότητα μεροληψίας απέναντι τους σε συνδιαλλαγές με διοικητικές αρχές. Δεδομένης της ουσιώδους σημασίας των δικαιωμάτων που εμπεριέχονται στο Άρθρο 9 για μια δημοκρατική κοινωνία, η φερόμενη παραβίαση του Άρθρου 9 της Σύμβασης στην παρούσα υπόθεση, αφορά, κατά την κρίση του Δικαστηρίου, «σημαντικά ζητήματα αρχής». Το Δικαστήριο είναι κατά συνέπεια πεπεισμένο ότι οι προσφεύγοντες έχουν υποστεί βλάβη ως αποτέλεσμα του σημειώματος που καταχωρήθηκε στο πιστοποιητικό γέννησης της τρίτης προσφεύγουσας και δεν το θεωρεί απαραίτητο να λάβει υπ' όψιν το εάν ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα το υποχρεώνει να εξετάσει την υπόθεση ή το αν αυτή έχει επιμελώς εξεταστεί από κάποιο εθνικό δικαστήριο (βλέπε, *mutatis mutandis*,*M.N. και άλλοι εναντίον Σαν Μαρίνο*, υπ' αρ. 28005/12, § 39, 7 Ιουλίου 2015).

31. Αντιστοίχως, το Δικαστήριο δεν θεωρεί πρέπον το να απορρίψει την καταγγελία με βάση το Άρθρο 35§3 β) της Σύμβασης, και δεν λαμβάνει υπ' όψιν του την ένσταση της Κυβέρνησης αναφορικά με την φερόμενη έλλειψη σημαντικής βλάβης.

(γ) Συμπέρασμα

32. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι αυτή η καταγγελία δεν είναι προδήλως αβάσιμη, σύμφωνα με το νόημα του Άρθρου 35§3 β) της Σύμβασης, ούτε ότι είναι απαράδεκτη βάσει κάποιου άλλου λόγου. Θα πρέπει επομένως να θεωρηθεί παραδεκτή.

Β) Ουσία

1. Τα επιχειρήματα των προσφευγόντων

33. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι το χειρόγραφο σημείωση «ονοματοδοσία» δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησης, αποτελούσε παραβίαση της αρνητικής έκφανσης του δικαιώματος εκδήλωσης της θρησκείας τους. Συγκεκριμένα, από το 1976 η Ελληνική νομοθεσία αναγνώριζε την πολιτική πράξη της ονοματοδοσίας ως τον μοναδικό τρόπο απόκτησης ονόματος ενός ατόμου. Ωστόσο υπήρχε μια μακροχρόνια διοικητική πρακτική από την πλευρά των ληξιαρχείων, τα οποία παρουσίαζαν τη βάφτιση ως εναλλακτικό τρόπο απόκτησης ονόματος, και εγκύκλιοι εκδιδόμενοι από το Υπουργείο Εσωτερικών που έδιναν εντολή στους υπαλλήλους να δέχονται τη βάφτιση ως δήλωση ονόματος. Η ύπαρξη μιας τέτοιας πρακτικής αποδείχθηκε από τις περιστάσεις της παρούσας

υπόθεσης και επιβεβαιώθηκε από τις παρατηρήσεις του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη. Σε αυτό το πλαίσιο, η καταγραφή της λέξης «ονοματοδοσία» δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας, υποδείκνυε την απουσία βάφτισης και, ως τέτοια, την φιλοσοφική και θρησκευτική σύνδεση των δύο πρώτων προσφευγόντων, ως γονείς της τρίτης προσφεύγουσας. Αντίθετα, όταν οι γονείς δήλωναν τη βάφτιση του παιδιού τους, το όνομα καταγραφόταν χωρίς κάποια σημείωση δίπλα του, καθώς παράλληλα συμπληρωνόταν ένα τμήμα του πιστοποιητικού γέννησης σχετικού με τη βάφτιση.

34. Οι προσφεύγοντες αναγνώρισαν ότι η λέξη «ονοματοδοσία» δεν έχει από μόνη της κάποια ειδική σημασία ούτε αποκάλυπτε τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Ωστόσο η χρήση αυτής της λέξης-κλειδί δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησης, αλάνθαστα αποτελούσε σημάδι ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν κάνει χρήση της διευρυμένης πρακτικής δήλωσης ονόματος του παιδιού τους, μαζί με την βάφτισή της, μιας εναλλακτικής που πολλοί Έλληνες ακόμη θεωρούσαν έγκυρη και διαθέσιμη σε αυτούς. Αυτή η παρανόηση διατηρούταν από τη διοικητική πρακτική. Η λέξη «ονοματοδοσία» προστίθετο μόνο όταν κάποιος επέλεγε να δηλώσει το όνομα του παιδιού του χωρίς να τον ή την έχει βαφτίσει. Από την άλλη, εάν οι γονείς, όταν δήλωναν τη γέννηση του παιδιού τους, έλεγαν ξεκάθαρα ότι αυτό θα βαφτιζόταν αργότερα, τότε το όνομα του παιδιού έμενε κενό και συμπληρωνόταν μόλις λάμβανε χώρα η βάφτιση. Υπό αυτές τις συνθήκες, κανένα σημείωση δεν προστίθετο δίπλα από το όνομα του παιδιού.

35. Μετά από την καταχώρηση της γέννησης της κόρης τους, οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες προμηθεύτηκαν αντίγραφα και αποσπάσματα του πιστοποιητικού γέννησης του παιδιού τους, στα οποία εμφανιζόταν η σημείωση «ονοματοδοσία» δίπλα από το όνομά της. Είχαν χρησιμοποιήσει τα εν λόγω έγγραφα καθ' όλη την διάρκεια των ετών, όποτε απαιτούταν από διάφορες δημόσιες υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα για την εγγραφή της τρίτης προσφεύγουσας στο σχολείο. Αν και τα αντίγραφα και αποσπάσματα τα οποία έχουν πλέον παράγονται από το σύστημα δεν συμπεριέλαβαν η σημείωση –όπως φαίνεται από αυτά τα οποία η Κυβέρνηση υπέβαλλε προς υπεράσπιση των παρατηρήσεων της– αυτό ακόμη δεν μετριάζει τις συνέπειες της παραβίασης των δικαιωμάτων τους σύμφωνα με το Άρθρο 9 της Σύμβασης. Σε κάθε περίπτωση, τα αντίγραφα και αποσπάσματα του πιστοποιητικού γέννησης, τα οποία δεν συμπεριλάμβαναν την λέξη «ονοματοδοσία» και τα οποία είχαν παρουσιαστεί από την Κυβέρνηση ενώπιον του Δικαστηρίου δεν θα έπρεπε να θεωρηθούν ως βάσιμα, δεδομένου ότι είχαν παραλείψει ουσιώδεις πληροφορίες που υπήρχαν στο πρωτότυπο πιστοποιητικό γέννησης.

2.Τα επιχειρήματα της Κυβέρνησης

36. Η Κυβέρνηση αντέκρουσε τα επιχειρήματα των προσφευγόντων. Στις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, δεν υπήρξε παρέμβαση στα δικαιώματά τους εκ της Συνθήκης. Δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, κάθε πρόσωπο είχε το δικαίωμα και την υποχρέωση να φέρει ένα όνομα το οποίο επιτρέπει την ταυτοποίησή του. Η επιλογή ονόματος εμπίπτει στο πεδίο της γονικής μέριμνας και έτσι και οι δύο γονείς είχαν το δικαίωμα να συμμετέχουν σε αυτή την επιλογή. Και οι δύο γονείς από κοινού, ή ένας εξ αυτών με εξουσιοδότηση από τον άλλο δήλωσαν τον όνομα του τέκνου τους στο ληξίαρχο και υπέγραψαν στο μητρώο γεννήσεων. Ενώ πράγματι υπήρχε μια διαδεδομένη πρακτική στην Ελλάδα να δηλώνεται το όνομα του τέκνου

μαζί με την βάπτιση αυτού ή αυτής, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υποστηριχθεί (λεχθεί) ότι οι ελληνικές αρχές εξελάμβαναν την βάφτιση ως έναν εναλλακτικό τρόπο κτήσεως ονόματος από ένα πρόσωπο.

37. Ο νόμος περί ονοματοδοσίας ήταν ο μόνος τρόπος μέσω του οποίου ένα πρόσωπο μπορούσε να αποκτήσει όνομα. Γι' αυτό, η σημείωση «ονοματοδοσία» μετά το όνομα της τρίτης των προσφευγόντων επαναλάμβανε απλώς τον τίτλο του άρθρου 25 του Νόμου υπ' αρ. 344/1976 και αποτελούσε απλώς ένα ακούσιο σφάλμα του υπαλλήλου του ληξιαρχείου. Μια τέτοια σημείωση δεν θα μπορούσε να εκληφθεί ότι σημαίνει πως το πρόσωπο επρόκειτο ή δεν επρόκειτο να βαπτιστεί αργότερα, ούτε μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αποκάλυπτε τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του προσώπου ή των γονέων του.

38. Η Κυβέρνηση προσκόμισε κάποια αντίγραφα και αποσπάσματα της ληξιαρχικής πράξης γέννησης της τρίτης προσφεύγουσας, επί των οποίων η λέξη «ονοματοδοσία» δεν εμφανίζονταν. Υποστήριξαν ότι, σε κάθε περίπτωση η λέξη «ονοματοδοσία» δεν ήταν δυνατόν να εκληφθεί ως η βάση για διάκριση σε βάρος της, δεδομένου ότι δεν εμφανίζονταν στα αντίγραφα και στα αποσπάσματα στα οποία η ίδια ή οι γονείς της θα λάμβαναν από το ληξιαρχείο και θα μπορούσαν να τα προσκομίσουν στις αρμόδιες αρχές που θα ζητούσαν ένα τέτοιο έγγραφο. Επιπλέον, τα πρωτότυπα μητρώα δεν ήταν προσβάσιμα σε οποιονδήποτε.

39. Τέλος, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι παρατηρήσεις που υπέβαλε ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη δεν είναι σχετικές, αφού ήταν γενικές και δεν αφορούσαν την υπόθεση των προσφευγόντων. Επιπλέον, διαφώνησαν ως προς το ότι ήταν πρακτική των ληξιαρχείων η σύγχυση των διαδικασιών ονοματοδοσίας και βαπτίσεως. Ειδικότερα, το Υπουργείο Εσωτερικών είχε δώσει σαφείς οδηγίες στα ληξιαρχεία σχετικά με την εγκυρότητα και τις διαφορές μεταξύ των δύο διαδικασιών μέσω της ιστοσελίδας του και με την έκδοση εγκυκλίων. Τέλος, η ψηφιοποίηση του συστήματος βοήθησε να καθιερωθεί μια ενιαία πρακτική της καταχώρησης των γεννήσεων και της παροχής αντιγράφων και αποσπασμάτων.

3. Οι παρατηρήσεις του τρίτου μέρους

40. Ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτης υποστήριξε ότι «η ονοματοδοσία» ήταν ο μόνος εφικτός τρόπος για να αποκτηθεί ένα όνομα και ήταν απαιτούμενη ακόμα και όταν είχε δηλωθεί ταυτόχρονα βάπτιση, αφού αυτή σκοπεύει να δηλώσει το θρήσκευμα και όχι το όνομα. Η ονοματοδοσία απαιτούσε τη συναίνεση και των δύο γονέων, ενώ η βάπτιση μπορούσε να δηλωθεί χωρίς γονική εξουσιοδότηση ή και με την πρωτοβουλία τρίτων προσώπων. Ο Συνήγορος είχε προ μακρού ασχοληθεί με την σύγχυση μεταξύ των δύο διαδικασιών.

41. Ειδικότερα, κατά τα παρελθόντα έτη ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης παραπόνων που αφορούσαν την πρακτική κάποιων ληξιαρχείων, τα οποία είτε καταχωρούσαν τη βάπτιση ως δήλωση ονοματοδοσίας ή παραπλανούσαν τους γονείς δίνοντάς τους ψευδείς πληροφορίες για υποτιθέμενη ύπαρξη δύο εναλλακτικών διαδικασιών, και των δύο εν ισχύ και με την ίδια εγκυρότητα, όπως ήταν η περίπτωση για τους πολιτικούς και θρησκευτικούς γάμους. Αναφερόμενος στις παρελθούσες παρεμβάσεις του και στην ετήσια αναφορά του για το 2006 (βλ. παραγράφους 14 και 15 αντίστοιχα), ο Συνήγορος υποστήριξε ότι το λάθος συνέβη ως αποτέλεσμα της εκτεταμένης πρακτικής των ληξιαρχείων και όχι ως αποτέλεσμα του νόμου –

αφού ο τελευταίος είναι σαφής ως προς την κτήση ονόματος από ένα πρόσωπο μόνον με ονοματοδοσία– και μπορούσε να παρασύρει ένα πρόσωπο στο να αποκαλύψει τις θρησκευτικές του/της πεποιθήσεις.

42. Κατά την άποψη του Συνηγόρου, οι προκλήσεις που προέκυψαν λόγω της παρανόησης των δύο διαδικασιών θα μπορούσαν να είχαν επιλυθεί αν το Υπουργείο Εσωτερικών είχε επικυρώσει την Γνωμοδότηση υπ' αρ. 431/2006, καθιστώντας την έτσι υποχρεωτική (βλ. παραγράφους 11 και 12 ανωτέρω). Εναλλακτικά, το ζήτημα θα μπορούσε να είχε επιλυθεί με τον καθορισμό ενός χρονικού ορίου για την καταχώρηση ονόματος ή με την κατάργηση της υποχρέωσης καταχώρησης των βαπτίσεων και την καταγραφή και απόδειξη των θρησκευτικών πεποιθήσεων, όταν αυτό είναι απαραίτητο, από ένα πιστοποιητικό εκδιδόμενο από την αντίστοιχη θρησκευτική κοινότητα.

4. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

(α) Γενικές αρχές

43. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 9, η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και του θρησκεύματος, αποτελούν ένα από τα θεμέλια μιας «δημοκρατικής κοινωνίας» σύμφωνα το νόημα της Σύμβασης. Είναι, εντός των ορίων της θρησκευτικής του διαστάσεως, ένα από τα ζωτικότερης σημασίας στοιχεία που συγκροτούν την ταυτότητα των πιστών και την αντίληψή τους για την ζωή, είναι όμως και ένα πολύτιμο δικαίωμα για τους άθεους, τους αγνωστικιστές, τους σκεπτικιστές και τους αδιάφορους. Ο πλουραλισμός, αδιαίρετος από μια δημοκρατική κοινωνία, που έχει κατακτηθεί επίπονα δια μέσου των αιώνων, βασίζεται σε αυτό. Αυτή η ελευθερία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την ελευθερία να έχει ή να μην έχει κανείς θρησκευτικές πεποιθήσεις και να εξασκεί ή να μην εξασκεί μια θρησκεία (βλ. μεταξύ άλλων πηγών *Κοκκινάκης*, αναφερόμενη ανωτέρω, § 31, και *Buscarini και άλλοι εναντίον Σαν Μαρίνο* [GC], no. 24645/94, § 34, ECHR 1999-I).

44. Αν και η θρησκευτική ελευθερία είναι πρωταρχικά ένα ζήτημα ατομικής συνείδησης, υπονοεί επίσης την ελευθερία να εκδηλώνει κανείς την θρησκεία του μόνος και κατ' ιδίαν ή από κοινού με άλλους, δημοσίως και εντός του κύκλου των ομοπίστων του. Περαιτέρω, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να επισημάνει ότι το Άρθρο 9, περιλαμβάνει αρνητικά δικαιώματα, για παράδειγμα την ελευθερία να μην έχει κανείς θρησκευτικές πεποιθήσεις και να μην ασκεί κάποια θρησκεία (βλ. επ' αυτού Κοκκινάκης, Buscarini και άλλοι, αμφότερες μνημονευόμενες ανωτέρω). Υπό αυτή την άποψη, το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι το δικαίωμα της εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων έχει επίσης μια αρνητική όψη, δηλαδή το δικαίωμα ενός προσώπου να μην υποχρεώνεται να αποκαλύψει την θρησκεία ή τις πεποιθήσεις του/της και να μην υποχρεώνεται να ενεργεί κατά τρόπο τέτοιο ώστε να είναι δυνατόν να συναχθεί ότι αυτός ή αυτή έχει –ή δεν έχει – τέτοιες πεποιθήσεις.

Συμπερασματικά, οι αρχές του Κράτους δεν δικαιούνται να παρεμβαίνουν στην σφαίρα της ελευθερίας συνείδησης ενός προσώπου και να προσπαθούν να ανακαλύψουν τις θρησκευτικές του/της πεποιθήσεις ή να τον/την υποχρεώνουν να αποκαλύψει τις πεποιθήσεις αυτές (see, *Δημητράς και άλλοι εναντίον Ελλάδας (no. 2)*, υπ' αρ. 34207/08 και 6365/09, § 28, 3 Νοέμβριος 2011; *Δημητράς και άλλοι εναντίον Ελλάδας*, υπ' αρ. 42837/06 και 4 άλλοι, § 78, 3 Ιούνιος 2010; *Αλεξανδρίδης*

εναντίον Ελλάδας, υπ' αρ. 19516/06, § 38, 21 Φεβρουάριος 2008, and *Σοφιανόπουλος και άλλοι*, cited above).

(α) Εφαρμογή των αρχών στην παρούσα υπόθεση

45. Το Δικαστήριο θα εξετάσει αυτήν την υπόθεση υπό το πρίσμα της αρνητικής έκφανσης της ελευθερίας της θρησκείας και συνείδησης, κυρίως το δικαίωμα του ατόμου να μην υποχρεώνεται σε εκδήλωση των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων.

i) επί της υπάρξεως παρέμβασης

46. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα μέρη διαφωνούν για το αν το χειρόγραφο σημείωση «ονοματοδοσία» που καταχωρήθηκε δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησης αποτελεί παρέμβαση στα δικαιώματα των προσφευγόντων σύμφωνα με το Άρθρο 9 ή όχι. Συγκεκριμένα, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι αυτή η αναγραφή έμμεσα υποδήλωνε ότι η τρίτη προσφεύγουσα είχε αποκτήσει το όνομά της μέσω της πολιτικής πράξης ονοματοδοσίας, και όχι μέσω βάφτισης. Η Κυβέρνηση, από την άλλη, υπέβαλλε ότι η ονοματοδοσία αποτελούσε τον μοναδικό τρόπο με τον οποίο μπορούσε ένα άτομο να αποκτήσει το όνομά του και, επομένως, η λέξη είχε γραφτεί δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας ακουσίως. Επιπλέον, απλά επαναλάμβανε το γράμμα του νόμου ν. 344/1976 και δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι υποδείκνυε τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των προσφευγόντων ή την έλλειψη αυτών.

47. Το Δικαστήριο παρατηρεί κατ' αρχήν ότι στην αριστερή πλευρά του πιστοποιητικού γεννήσεως της τρίτης προσφεύγουσας, το οποίο υποβλήθηκε ενώπιον του, υπάρχει ένα τμήμα που αναφέρεται σε προσωπικά στοιχεία, όπως όνομα, φύλο, ηλικία και ώρα γέννησης, όπως και προσωπικά στοιχεία των γονέων της, δηλαδή των δύο πρώτων προσφευγόντων. Σε παρενθέσεις, δίπλα από το όνομά της, υπάρχει η λέξη «ονοματοδοσία» σε συντομογραφία. Στην δεξιά πλευρά του εγγράφου, υπάρχει ένα τμήμα που αφορά την βάφτιση, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών όπως την ημερομηνία, μέρος, το όνομα του ιερέα, το δοθέν όνομα, τα ονόματα των νονών και η θρησκεία. Αυτό το τμήμα δεν έχει συμπληρωθεί.

48. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του Έλληνα Συνηγόρου του Πολίτη που υποβλήθηκαν ενώπιον του, υπάρχει μια πρακτική από την πλευρά κάποιων ληξιαρχείων, όπου οι δύο διαδικασίες συγχέονται. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι κάποια ληξιαρχεία θεωρούν πως η βάφτιση και η ονοματοδοσία είναι δύο διαδικασίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά για την ονομασία ενός παιδιού, και ότι μόνο αυτοί που δεν έχουν βαφτιστεί χρειάζεται να ονομαστούν (βλέπε παράγραφο 41 παραπάνω). Αυτή η πρακτική έχει καταγραφεί τουλάχιστον από το 2006, το οποίο σημαίνει έναν χρόνο πριν ο πρώτος προσφεύγων καταχωρήσει την γέννηση της τρίτης προσφεύγουσας (βλέπε παράγραφο 14 παραπάνω).

49. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει το επιχείρημα της Κυβέρνησης ότι η σημείωση «ονοματοδοσία» είχε γραφτεί ακούσια. Ωστόσο, δεν θεωρεί κάτι τέτοιο πειστικό. Συγκεκριμένα, το επιχείρημα αντικρούεται μέσω ενός πιστοποιητικού που εκδόθηκε από το ληξιαρχείο Αμαρουσίου και προσαρτήθηκε στις παρατηρήσεις της Κυβέρνησης, όπου δηλώνεται ότι η σημείωση εμφανίζεται σε πολλά πιστοποιητικά

γέννησης που είχαν καταχωρηθεί εκείνη την εποχή. Το επιχείρημα τους αντικρούεται περαιτέρω από τις παρατηρήσεις του διαμεσολαβούντος τρίτου μέρους, το οποίο έχοντας λάβει πολλά παράπονα υπό την ιδιότητά του ως Συνήγορος του Πολίτη, είχε ήδη παρέμβει επί του ζητήματος το 2006 (βλέπε παράγραφο 14 παραπάνω)

50. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η σημείωση «ονοματοδοσία» μόνο του δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει θρησκευτική έννοια ή ότι υποδεικνύει την έλλειψή της. Ωστόσο, είναι συνετό ότι το γενικότερο πλαίσιο πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν. Συγκεκριμένα, οι παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν από τον Έλληνα Συνήγορο του Πολίτη ενώπιον του Δικαστηρίου, υποδεικνύουν ευρέως διαδεδομένη αντίληψη και συνακόλουθη πρακτική από την πλευρά κάποιων ληξιαρχείων, ότι η ονοματοδοσία είναι ένας εναλλακτικός τρόπος με τον οποίο μπορεί ν' αποκτήσει όνομα ένα παιδί, ενώ ο άλλος είναι η βάφτιση. Επιπλέον το Δικαστήριο δεν μπορεί να κατανοήσει γιατί θα ήταν απαραίτητο να υποδειχθεί «ονοματοδοσία» δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας, επαναλαμβάνοντας έτσι το γράμμα του Άρθρου 25 του ν. 344/1976, αν όχι για να το διαχωρίσει από κάτι άλλο. Αυτό το συμπέρασμα ενισχύεται περαιτέρω από την προβληματική δομή των πιστοποιητικών γέννησης, όπως περιγράφονται παραπάνω στην παράγραφο 47 (βλέπε επίσης παράγραφο 7, η οποία αφορά αυτά που έλαβε υπ' όψιν του το Συμβούλιο της Επικρατείας και παράγραφο 8, η οποία αφορά το περιεχόμενο της πράξης καταχώρησης γεννήσεως, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία). Συγκεκριμένα, στη δεξιά πλευρά του εγγράφου υπάρχει ένα τμήμα που αφορά τη βάφτιση, το οποίο συμπεριλαμβάνει το δοθέν όνομα, και το οποίο έχει μείνει κενό στην περίπτωση της τρίτης προσφεύγουσας. Επομένως η σημείωση «ονοματοδοσία» του ληξιαρχείου δεν γράφτηκε από αβλεψία, αλλά ως ένδειξη του τρόπου που αποκτήθηκε το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας.

51. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, το Δικαστήριο μοιράζεται την άποψη των προσφευγόντων ότι η σημείωση «ονοματοδοσία» δίπλα από το πρώτο όνομα της τρίτης προσφεύγουσας εμπεριέχει μια ένδειξη, συγκεκριμένα ότι δεν έχει βαφτιστεί και ότι το όνομα της είχε δοθεί μέσω της πολιτικής πράξης ονοματοδοσίας. Αυτό το συμπέρασμα ενισχύεται ακόμα περισσότερο από το σχετικό με την βάφτιση τμήμα, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στην πράξη καταγραφής γεννήσεως, και το οποίο έμεινε κενό στην περίπτωση της τρίτης προσφεύγουσας. Μια τέτοια πληροφορία, η οποία εμφανίζεται σε δημόσιο έγγραφο εκδιδόμενο από το Κράτος, αποτελεί παρέμβαση του δικαιώματος όλων των προσφευγόντων να μην υποχρεώνονται σε εκδήλωση των πιστεύω τους, κάτι που είναι συμφυές με την ιδέα της θρησκευτικής ελευθερίας και ελευθερίας συνειδήσεως, όπως αυτές προστατεύονται στο Άρθρο 9 της Σύμβασης. Αυτό συμβαίνει γιατί υπονοείται ότι οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες, ως γονείς και νόμιμοι κηδεμόνες της τρίτης προσφεύγουσας, επέλεξαν να μην την βαφτίσουν.

52. Επιπροσθέτως, δεδομένης της συχνής χρήσης των πιστοποιητικών γέννησης (παραδείγματος χάριν για την εγγραφή στο σχολείο), το να υπονοούνται οι θρησκευτικές πεποιθήσεις κάποιου σε αυτό εκθέτει τους κατόχους στο κίνδυνο μεροληπτικών καταστάσεων κατά την συνδιαλλαγή τους με δημόσιες υπηρεσίες (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Σοφιανόπουλος και άλλοι εναντίον Ελλάδας* (dec.), υπ' αρ. 1977/02 και 2 άλλες, ΕΔΔΑ 2002-Χ). Αυτός ο κίνδυνος γίνεται ακόμα μεγαλύτερος εάν κάποιος αναλογιστεί ότι, σύμφωνα με το Άρθρο 8 του Νόμου ν. 344/1976, τα

μητρώα είναι δημόσια (βλέπε παραπάνω, παράγραφο 8).

53. Το Δικαστήριο λαμβάνει υπ' όψιν του το επιχείρημα της Κυβέρνησης ότι το σύστημα καταχώρησης γεννήσεων έχει ψηφιοποιηθεί και ότι αυτή η συγκεκριμένη πληροφορία δύναται πλέον να εισαχθεί στο σύστημα. Ωστόσο, αυτή η ψηφιοποίηση δεν αλλάζει το γεγονός ότι, στις συνθήκες της υπό κρίση υπόθεσης, τη χειρόγραφη σημείωση «ονοματοδοσία» καταχωρήθηκε στο πιστοποιητικό γέννησης της τρίτης προσφεύγουσας. Σε ό,τι αφορά τα αντίγραφα και αποσπάσματα του πιστοποιητικού γέννησής της, τα οποία προσκομίστηκαν από την Κυβέρνηση και που δεν περιείχαν αντίστοιχο σημείωση, αρκεί να ειπωθεί ότι τα αντίγραφα και αποσπάσματα που προσκομίστηκαν από τους προσφεύγοντες και που, σύμφωνα με αυτούς, είναι εκείνα που τους δόθηκαν μετά την καταχώρηση του ονόματος της κόρης τους, έφεραν τη σημείωση «ονοματοδοσία».

54. Έχοντας λάβει υπ' όψιν τις παραπάνω εκτιμήσεις, το Δικαστήριο καταλήγει στο ότι υπήρξε παραβίαση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων, σύμφωνα με το Άρθρο 9 της Σύμβασης.

55. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι για να είναι σύμφωνο με το Άρθρο 9§2 της Σύμβασης, κάθε παρέμβαση στο δικαίωμα εκδήλωσης θρησκευτικών πεποιθήσεων ή πιστεύω κάποιου πρέπει να είναι «προβλεπόμενη από τον νόμο», να επιδιώκει έναν ή περισσότερους νόμιμους σκοπούς, οι οποίοι απαριθμούνται στην δεύτερη παράγραφο αυτής της πρόβλεψης και να είναι 'απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία' (βλέπε μεταξύ πολλών άλλων αρχών, *Bayatyan εναντίον Αρμενίας* [GC], υπ' αρ. 23459/03, § 112, ΕΔΔΑ 2011). Έχοντας εδραιώσει ότι υπήρξε παρέμβαση της αρνητικής έκφανσης του δικαιώματος των προσφευγόντων να εκδηλώσουν τη θρησκεία τους (βλέπε παραπάνω, παράγραφο 54), θα εξετάσει τώρα εάν οι παραπάνω κριτήρια έχουν ικανοποιηθεί στις συνθήκες της υπό κρίση υπόθεσης.

ii) Προβλεπόμενη από τον νόμο

56. Το Δικαστήριο θα εξετάσει εάν η ως άνω περιγραφόμενη παρέμβαση ήταν προβλεπόμενη από το νόμο.

57. Τα μέρη και ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη συμφωνούν ότι το υπάρχον νομικό πλαίσιο προϋποθέτει πως η ονοματοδοσία αποτελεί τον μοναδικό τρόπο μέσω του οποίου μπορεί ένα άτομο να αποκτήσει το όνομά του. Η βάφτιση, από την άλλη, αποτελεί ένδειξη θρησκευτικής πεποίθησης, και δεν μπορεί να θεωρηθεί ως τρόπος καταχώρησης ονόματος ενός παιδιού στο μητρώο γεννήσεων.

58. Πράγματι, το Άρθρο 25 του ν. 344/1976 προϋποθέτει ότι ένα άτομο μπορεί να αποκτήσει το πρώτο του όνομα μέσω ονοματοδοσίας. Ωστόσο, δεν προκύπτει από αυτό τον νόμο, ούτε από κάποιο άλλο κομμάτι εθνικής νομοθεσίας που τέθηκε υπ' όψιν του Δικαστηρίου, ότι οι ληξιαρχικοί υπάλληλοι χρειάζεται να γράφουν τη λέξη «ονοματοδοσία» δίπλα από τα ονόματα των νεογέννητων παιδιών, τα οποία αποκτούσαν το όνομά τους μέσω πολιτικής πράξης ονοματοδοσίας και όχι μέσω βάφτισης. Η παρέμβαση, όπως αυτή περιγράφηκε παραπάνω, ήταν αποτέλεσμα πρακτικής του ληξιαρχείου του Αμαρουσίου, το οποίο, βάσει των καταθέσεων ενώπιον του Δικαστηρίου, φαίνεται να είναι διαδεδομένη και σε άλλα ληξιαρχεία.

59. Όπως προκύπτει από τις παραπάνω εκτιμήσεις ότι η παρέμβαση στα δικαιώματα των προσφευγόντων, όπως αυτά κατοχυρώνονται στο Άρθρο 9 της Σύμβασης, δεν

ήταν προβλεπόμενη από τον νόμο. Ενόψει αυτού του συμπεράσματος, το Δικαστήριο δεν το θεωρεί απαραίτητο να εξετάσει εάν η παρέμβαση επιδίωκε έναν νόμιμο σκοπό και εάν ήταν «απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία».

60. Κατά συνέπεια, υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 9 της Σύμβασης.

II. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

61. Οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν ότι το χειρόγραφο σημείωση «ονοματοδοσία» τοποθετούμενο δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας στο πιστοποιητικό γέννησής της, παραβίασε το δικαίωμα τους στην ιδιωτικότητα, σύμφωνα με το Άρθρο 8 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αύτη προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

62. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι η τοποθετούμενη δίπλα από το όνομα της τρίτης προσφεύγουσας σημείωση στο πιστοποιητικό γέννησής της αποκάλυπτε προσωπικά τους δεδομένα, καθώς υπονοούσε ότι οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες επέλεξαν να ονομάσουν την τρίτη προσφεύγουσα με την πολιτική πράξη της ονοματοδοσίας, αντί να την βαφτίσουν.

63. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι δεν είχε υπάρξει παρέμβαση με τα δικαιώματα των προσφευγόντων σύμφωνα με το Άρθρο 8 της Σύμβασης, δεδομένου ότι η συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, τα οποία συμπεριλαμβάνονται στο μητρώο γεννήσεων, είναι προβλεπόμενη από τον νόμο και εξυπηρετούσε τον νόμιμο σκοπό της προστασίας ατομικών συμφερόντων. Σε κάθε περίπτωση, η σημείωση «ονοματοδοσία» είχε γραφτεί ακούσια, δεν αποκάλυπτε κανένα ευαίσθητο προσωπικό δεδομένο και δεν εμφανιζόταν σε πρόσφατα αντίγραφα και αποσπάσματα του πιστοποιητικού γέννησης.

64. Το Δικαστήριο έχει την άποψη ότι αυτή η καταγγελία δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό το νόημα του Άρθρου 35§3 (α) της Σύμβασης, ούτε είναι απαράδεκτη βάσει άλλων λόγων. Επομένως, πρέπει να δηλωθεί ως παραδεκτή.

65. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι υπό το φως των συμπερασμάτων στα οποία έχει καταλήξει σε σχέση με το Άρθρο 9 της Σύμβασης, δεν είναι απαραίτητο να διεξάγει μια ξεχωριστή εξέταση της υπόθεσης από την άποψη του Άρθρου 8.

III. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

66. Το Άρθρο 41 της Σύμβασης έχει ως εξής:

Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων

της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.

Α. Ζημία

67. Οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες προέβαλλαν την αξίωση των 3,000 ευρώ (EUR) ο καθένας για μη χρηματική ζημία και η τρίτη προσφεύγουσα την αξίωση των (EUR) 5,000.

68. Η Κυβέρνηση υπέβαλλε ότι μια πιθανή εύρεση παραβίασης θα αποτελούσε επαρκή αποζημίωση για τους προσφεύγοντες. Σε κάθε περίπτωση, τα ποσά που θα επιδικάζονταν από το Δικαστήριο, δεν θα έπρεπε να ξεπερνούν τα ποσά που απονέμονται σε παρόμοιες περιπτώσεις.

69. Το Δικαστήριο απονέμει στους προσφεύγοντες EUR 10,000 από κοινού ως μη χρηματική αποζημίωση, πλέον κάθε φόρου που ενδέχεται να χρεώνεται.

Β. Δικαστικά έξοδα

70. Οι προσφεύγοντες αξίωσαν ακόμα το ποσό των EUR 1,614.99 για τα δικαστικά έξοδα που προέκυψαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και το ποσό των EUR 1,240 γι' αυτά που προέκυψαν ενώπιον του Δικαστηρίου, προσκολλώντας και στις δύο περιπτώσεις τις σχετικές αποδείξεις.

71. Η Κυβέρνηση παρότρυνε το Δικαστήριο να απορρίψει το επιζητούμενο για τις εγχώριες δικαστικές διαδικασίες ποσό, ως μη απαραίτητο. Σε ό,τι αφορά το ποσό που ζητήθηκε για την διαδικασία ενώπιον αυτού του Δικαστηρίου, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι τυχόν επιδίκαση δεν θα πρέπει να ξεπερνά το σύνηθες ποσό που επιδικάζεται σε παρόμοιες περιπτώσεις.

72. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων δικαιούται αποζημίωση δικαστικών εξόδων μόνο μέχρι το σημείο που αυτά πραγματοποιήθηκαν ως αναγκαία και είναι λογικά ως προς το ποσοστό. Στην παρούσα υπόθεση, έχοντας λάβει υπ' όψιν τα, στην διάθεσή του, έγγραφα και τα παραπάνω κριτήρια, το Δικαστήριο θεωρεί εύλογο να επιδικάσει το ποσό των EUR 800 για δικαστικά έξοδα ενώπιον εθνικών διαδικασιών και το ποσό των EUR 1,000 για τις διαδικασίες ενώπιον αυτού του Δικαστηρίου, και επιπλέον κάθε φόρο που ενδέχεται να επιβαρύνει τους προσφεύγοντες.

Γ. Τόκος υπερημερίας

73. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον ότι το επιτόκιο υπερημερίας πρέπει να βασιστεί στον μέσο όρο του επιτοκίου δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, επί του οποίου θα πρέπει να προστεθούν τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή,

2. Θεωρεί ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 9 της Σύμβασης,

3. Θεωρεί ότι δεν υπάρχει λόγος να εξεταστεί ξεχωριστά η καταγγελία σύμφωνα με το Άρθρο 8 της Σύμβασης

4. Θεωρεί
(α) ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να αποζημιώσει από κοινού τους προσφεύγοντες, μέσα σε τρεις μήνες από την ημερομηνία, κατά την οποία η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική, σύμφωνα με το Άρθρο 44§2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά:
(i) EUR 10,000 (δέκα χιλιάδες ευρώ), επιπλέον κάθε φόρο που ενδέχεται να είναι επιβαρυνόμενος, όσον αφορά μη χρηματική ζημία,
(ii) EUR 1,800 (χίλια οχτακόσια ευρώ), επιπλέον κάθε φόρο που ενδέχεται να χρεώνεται στους προσφεύγοντες, όσον αφορά δικαστικά έξοδα,
(β) ότι μετά τη λήξη της τρίμηνης προαναφερθείσας προθεσμίας έως την επίλυση της διαφοράς, θα οφείλεται απλός τόκος υπερημερίας στα παραπάνω ποσά, σε ποσοστό ίσο με τον μέσο όρο του επιτοκίου δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κατά την προεπιλεγμένη περίοδο, με επιπλέον τρεις ποσοστιαίες μονάδες,

5. Απορρίπτει την εναπομένουσα αξίωση των προσφευγόντων για δίκαιη αποζημίωση.

Εγγράφη στα Αγγλικά και επικυρώθηκε γραπτώς στις 25 Ιουνίου 2020, σύμφωνα με τον Κανόνα 77§2 και 3 των Δικαστηριακών Κανόνων.

Abel Campos	Ksenija Turković
Γραμματέας	Πρόεδρος